

Sukkot: The Paradigm of Universal Ideals
Drisha Elul 5783
You Shall Know God in All Your Ways
Rabbi Jonathan Ziring: jziring@migdalhatorah.org

1. עבודה זרה ג : א-ב

אמר להם הקב"ה מכם יבאו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל תבא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה יבא נבוכד נצר ויעיד בחנניה מישאל ועזריה שלא השתחוו לצלם יבא דריוש ויעיד בדניאל שלא ביטל את התפלה יבא בלדד השוחי וצופר הנעמתי ואלפיז התימני ואליהו בן ברכאל הבוזי ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה שנאמר (ישעיהו מג, ט) יתנו עידיהם ויצדקו אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה אמר להן הקב"ה שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה ומי מצית אמרת הכי והא אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב (דברים ז, יא) אשר אנכי מצוך היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכר אלא שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כיס מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר (תהלים ב, ג) ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו מקדיר והא אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו משום דישראל נמי זימני דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא והוי להו צערא והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה נהי דפטור בעוטי מי מבעטי

Avodah Zarah 3a-b

Instead, **the Holy One, Blessed be He, says to the nations: Let the witnesses come from among you and testify that the Jewish people fulfilled the Torah in its entirety. Let Nimrod come and testify about Abraham that he did not engage in idol worship. Let Laban come and testify about Jacob that he is not suspect with regard to robbery (see Genesis 31:36–42). Let the wife of Potiphar come and testify about Joseph that he is not suspect with regard to the sin of adultery (see Genesis 39:7–12). Let Nebuchadnezzar come and testify about Hananiah, Mishael, and Azariah that they did not prostrate themselves before a graven image. Let Darius come and testify about Daniel that he did not neglect his prayer (see Daniel 6). Let Bildad the Shuhite, and Zophar the Naamathite, and Eliphaz the Temanite, and Elihu, son of Barachel, the Buzite, friends of Job (see Job 2:11 and 32:2) come and testify about the Jewish people that they fulfilled the Torah in its entirety. As it is stated: “All the nations are gathered together...let them bring their witnesses, that they may be justified” (Isaiah 43:9), i.e., the gathered gentiles will submit testimony on behalf of the Jewish people and demonstrate the Jews’ righteousness. The gentiles say before Him: Master of the Universe, give us the Torah afresh and we will perform its mitzvot. The Holy One, Blessed be He, says to them in response: Fools of the world! Do you think you can request this? One who takes pains on Shabbat eve will eat on Shabbat, but one who did not take pains on Shabbat eve, from where will he eat on Shabbat? The opportunity for performing mitzvot has already passed, and it is now too late to ask to perform them. But even so, I have an easy mitzva to fulfill, and its name is *sukka*; go and perform it. The Gemara asks: And how can you say so, that it is possible to perform a mitzva after the end of this world? But doesn’t Rabbi Yehoshua ben Levi say: What is the meaning of that which is written: “You shall therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command you this day, to do them” (Deuteronomy 7:11)? This verse teaches that today, in this world, is the time to do them, but tomorrow, in the World-to-Come, is not the time to do them. Furthermore, today is the time to do them, but today is not the time to receive one’s reward, which is granted in the World-to-Come. The Gemara explains: But even so, God gave the nations an opportunity to perform a mitzva, as The Holy One, Blessed be He, does not deal tyrannically [beteruneya] with His creations, but wants them to feel that they have been judged fairly. The Gemara asks: And why does God call the mitzva of *sukka* an easy mitzva to fulfill? Because performing the mitzva involves no monetary loss. Immediately, each and every gentile will take materials and go and construct a *sukka* on top of his roof. And the Holy One, Blessed be He, will set upon them the heat [makdir] of the sun in the season of Tammuz,**

i.e., the summer, **and each and every one** who is sitting in his *sukka* will be unable to stand the heat, and he will **kick his *sukka* and leave, as it is stated: “Let us break their bands asunder, and cast away their cords from us”** (Psalms 2:3). The Gemara asks: Why does God **heat** the sun over them? **But didn’t you say that the Holy One, Blessed be He, does not deal tyrannically with His creations?** The Gemara answers: This is not considered dealing tyrannically with the gentiles, **because for the Jewish people as well, there are times when the season of Tammuz extends until the festival of Sukkot, and in such years sitting in the *sukka* causes them suffering.** The Gemara asks: **But doesn’t Rava say that one who suffers in the *sukka* is exempt from performing the mitzva of *sukka*,** and under these circumstances even a Jew is permitted to leave the *sukka*? If so, why are the gentiles criticized for leaving? The Gemara answers: **Granted that one is exempt from performing the mitzva and is permitted to leave his *sukka*, but should one kick it?**

2. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כח עמוד א-ב

מתני' כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע, וביתו עראי. ורדו גשמים, מאימתי מותר לפנות — משתסרח המקפה. משלו משל למה הדבר דומה — לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו. גמ' תנו רבנן: כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי, כיצד? היו לו פלים נאים מעלן לסוכה, מצעות נאות — מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "תשבו" — קעין תדורו, מכאן אמרו: כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד? היו לו פלים נאים — מעלן לסוכה, מצעות נאות — מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה ומשיג בסוכה.

MISHNA: All seven days of Sukkot, a person renders his *sukka* his permanent residence and his house his temporary residence. If rain fell, from when is it permitted to vacate the *sukka*? It is permitted **from** the point that it is raining so hard **that the congealed dish will spoil.** The Sages **told a parable: To what is this matter comparable?** It is comparable **to a servant who comes to pour wine for his master, and he pours a jug [kiton] of water in his face** to show him that his presence is not desired. So too, in the *sukka*, rain is an indication that the Holy One, Blessed be He, does not want the person to fulfill the mitzva of *sukka*.

GEMARA: The Sages taught: All seven days of Sukkot, a person renders his *sukka* his permanent residence and his house his temporary residence. How so? If he has beautiful vessels, he takes them up to the *sukka*, which was typically built on the roof. If he has beautiful bedding, he takes it up to the *sukka*. He eats and drinks and relaxes in the *sukka*. The Gemara asks: **From where are these matters derived?** The Gemara explains that it is **as the Sages taught: “In sukkot shall you reside”** (Leviticus 23:42), and they interpreted: Reside as you dwell in your permanent home. **From here they said: All seven days, a person renders his *sukka* his permanent residence and his house his temporary residence. How so? If he has beautiful vessels, he takes them up to the *sukka*; if he has beautiful bedding, he takes it up to the *sukka*; he eats and drinks and relaxes in the *sukka* and studies Torah in the *sukka*.**

3. Siftei Chaim of Rabbi Chaim Friedlander

לאחר ימי הדין נתן לנו הקב"ה את מצות סוכה, שמלמדת כי אין לנו שאיפה ועסק אחר מלבד המטרה של "לעשות רצונך בלבב שלם". הכיצד? מצות סוכה היא — "תשבו כעין תדורו". כל עניני הרשות כאכילה, שתיה, שינה וכו' נהפכים לענין של מצוה, הסוכה מלמדת ומרגילה לעשות את העוה"ז לדירת עראי. כאשר העוה"ז הוא דירת עראי ואינו אלא אמצעי לעבודת ה', בבחינת "בכל דרכיך דעהו", מתקיים כאן "לעשות רצונך בלבב שלם".

After the Days of Judgment, the Holy One Blessed be He gave us the mitzvah of Sukkah. It teaches us that we have no hope or involvement other than the goal of "to do your fill with a full heart." How? The Mitzvah of Sukkah is "dwell as you live." All voluntary acts such as eating, drinking, sleeping, etc. transform into a mitzvah. The Sukkah teaches us and makes us accustomed to make this world into a temporary dwelling. As the this world is a temporary dwelling, it is only a means to serving G-d, as in "in all your ways acknowledge Him." This fulfills here "to do your will with a full heart."

Proverbs 3:6

(6) In all your ways acknowledge Him,
And He will make your paths smooth.

5. רמב"ם הלכות דעות פרק ג הלכה ב - ג

הלכה ב

צריך האדם שיכוון לבו וכל מעשיו כולם לידע את השם ברוך הוא בלבד, ויהיה שבתו וקומו ודבורו הכל לעומת זה הדבר, כיצד כשישא ויתן או יעשה מלאכה ליטול שכר, לא יהיה בלבו לקבוץ ממון בלבד אלא יעשה דברים האלו כדי שימצא דברים שהגוף צריך להם מאכילה ושתייה ושיבת בית ונשיאת אשה, וכן כשיאכל וישתה ויבעול לא ישים בלבו לעשות דברים האלו כדי ליהנות בלבד עד שנמצא שאינו אוכל ושותה אלא המתוק לחיך ויבעול כדי ליהנות, אלא ישים על לבו שיאכל וישתה כדי להברות גופו ואיבריו בלבד, לפיכך לא יאכל כל שהחיק מתאוה ככלב וחמור אלא יאכל דברים המועילים לגוף אם מרים אם מתוקים, ולא יאכל דברים הרעים לגוף אף על פי שהן מתוקים לחיך, כיצד מי שהיה בשרו חם לא יאכל בשר ולא דבש ולא ישתה יין, כענין שאמר שלמה דרך משל אכול דבש וגו', ושותה מי העולשין אף על פי שהוא מר שנמצא שותה ואוכל דרך רפואה בלבד כדי שיבריא ויעמוד שלם, הואיל ואי אפשר לאדם לחיות אלא באכילה ושתייה, וכן כשיבעול לא יבעול אלא כדי להברות גופו וכדי לקיים את הזרע, לפיכך אינו בועל כל זמן שיתאוה אלא כל עת שידע שהוא צריך להוציא שכבת זרע כמו דרך הרפואה או לקיים את הזרע.

+/השגת הראב"ד/ וכן כשיבעול וכו'. א"א וכן למצות העונה אם היא מקפדת +.

הלכה ג

המנהיג עצמו על פי הרפואה, אם שם על לבו שיהיה כל גופו ואבריו שלמים בלבד ושיהיו לו בנים עושין מלאכתו ועמלין לצורכו אין זו דרך טובה, אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה או אחד מאיבריו כואב, וישים על לבו שיהיה לו בן אולי יהיה חכם וגדול בישראל, נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד, אפילו בשעה שנושא ונותן ואפילו בשעה שבוועל, מפני שמחשבתו בכל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה', ואפילו בשעה שהוא ישן אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא, ועל ענין זה צוו חכמים ואמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים, והוא שאמר שלמה בחכמתו בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך.

2) A person should direct his heart and the totality of his behavior to one goal, becoming aware of God, blessed be He. The [way] he rests, rises, and speaks should all be directed to this end.

For example: when involved in business dealings or while working for a wage, he should not think solely of gathering money. Rather, he should do these things, so that he will be able to obtain that which the body needs - food, drink, a home and a wife.

Similarly, when he eats, drinks and engages in intimate relations, he should not intend to do these things solely for pleasure to the point where he will eat and drink only that which is sweet to the palate and engage in intercourse for pleasure. Rather, he should take care to eat and drink only in order to be healthy in body and limb.

Therefore, he should not eat all that the palate desires like a dog or a donkey. Rather, he should eat what is beneficial for the body, be it bitter or sweet. Conversely, he should not eat what is harmful to the body, even though it is sweet to the palate. For example: a person with a warm constitution should not eat meat or honey, nor drink wine, as Solomon has stated in a parable: The eating of much honey is not good (Proverbs 25:27). One should drink endive juice, even though it is bitter, for then, he will be eating and drinking for medical reasons only, in order to become healthy and be whole - for a man cannot exist without eating and drinking.

Similarly, he should not have intercourse except to keep his body healthy and to preserve the [human] race. Therefore, he should not engage in intercourse whenever he feels desire, but when he knows that he requires a seminal emission for medical reasons or in order to preserve the [human] race.

(3) A person who accustoms himself to live by [the rules of] medicine does not follow a proper path if his sole intention is that his entire body and limbs be healthy and that he have children who will do his work and toil for him. Rather, he should have the intent that his body be whole and strong, in order for his inner soul to be upright so that [it will be able] to know God. For it is impossible to understand and become knowledgeable in the wisdoms when one is starving or sick, or when one of

his limbs pains him. [Similarly,] one should intend to have a son [with the hope that] perhaps he will be a wise and great man in Israel.

Thus, whoever walks in such a path all his days will be serving God constantly; even in the midst of his business dealings, even during intercourse for his intent in all matters is to fulfill his needs so that his body be whole to serve God.

Even when he sleeps, if he retires with the intention that his mind and body rest, lest he take ill and be unable to serve God because he is sick, then his sleep is service to the Omnipresent, blessed be He.

On this matter, our Sages have directed and said: "And all your deeds should be for the sake of Heaven." This is what Solomon declared in his wisdom: "Know Him in all your ways and He will straighten your paths" (Proverbs 3:6).

• Contrast R. Kook with Rambam

6. אורות הקודש

לג. גדולה היא תביעתנו הגופנית, גוף בריא אנו צריכים, התעסקנו הרבה בנפשיות, שכחנו את קדושת הגוף, זנחנו את הבריאות והגבורה הגופנית, שכחנו שיש לנו בשר קודש, לא פחות ממה שיש לנו רוח הקודש. עזבנו את החיים המעשיים, ואת התבררות החושים ואת הקשור עם המציאות הגופנית המוחשית, מפני יראה נפולה, מפני חוסר אמונה בקדושת הארץ, "אמונת זה סדר זרעים - שמאמין בחי העולמים וזורע". כל תשובתנו תעלה בידינו רק אם תהיה, עם כל הוד רוחניותה, גם תשובה גשמית יוצרת דם בריא, בשר בריא, גופים חטובים ואיתנים, רוח לווהט זורח על גבי שרירים חזקים, ובגבורת הבשר המקודש תאיר הנשמה שנתחלשה, זכר לתחית המתים הגופנית.

לד. ההתעמלות, שצעירי ישראל עוסקים בה בארץ ישראל לחזק את גופם בשביל להיות בנים אמיצי כח לאומה, היא משכללת את הכח הרוחני של הצדיקים העליונים, העוסקים ביחודים של שמות הקדושים, להרבות הבלטת האור האלהי בעולם, ואין גילוי אור אחד עומד בלא חברו כלל. "ויעש דוד שם", "ודוד עשה משפט וצדקה לכל עמו", - "ויואב בן צרויה על הצבא", "ולא נענש אבנר אלא מפני שעשה דמן של נערים שחוק". אבל שיצחקו הנערים לחזק כחם ורוחם, בשביל גבורת האומה בכללה, עבודת הקודש הזאת מעלה את השכינה מעלה מעלה, כעלייתה ע"י שירות ותשבחות, שאמר דוד מלך ישראל בספר תהלים, אלא שע"י הכונות העליונות עולה הנשמה הפנימית, וע"י המעשים המאמצים את גוף היחידים לשם הכלל עולה הרוחניות החצונית. ושניהם כאחד משכללים את סדרי הקדושות כלם, בהבלטת אפיה של האומה בפרשה הקטנה שכל גופי תורה תלויים בה: בכל דרכיך דעהו. ואל יפלא אם יש חסרונות במהלך החיים של העוסקים באמוץ הגופני ובכל החזקים הארציים שבישראל, כי אפילו הופעת רוח הקודש צריכה ברור תערובות צחצוחי טומאה שמתערבים בה, והיא הולכת ומטהרת, מתקדשת ומתבררת, פודה את עצמה מגלותה, עד שבאה לכלל דרך צדיקים ואור נוגה הולך ואור עד נכון היום.

לה. כל מה שמקיף את המציאות בכל הדרגותיה, בהשפעה רוחנית מוסרית וקדושה, צריך לטהר יותר גדולה. המקדש וקדשיו כוללים את רוממות אצילות ההשכלה ואת תחתית טהרת הדם הבשר, הדמיון והרגש, ובשביל אלה השלבים התחתיים, המקושרים לכללות הכל באגוד חי, נדרשת היא הטהרה המדויקת. ההשפעה העליונה לבדה, המכוונת אל הדעת, וממלאה בזה את תפקידה, בתקוה שממעין הרוחני יטהר הכל, היא אינה צריכה כ"כ לפרטי טהרה מעשית, "הלא כה דברי כאש נאם ד' - מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינם מקבלים טומאה". החסידות האחרונה פנתה אל הרגש והדמיון יותר מאל השכל והמעשה, ובשביל כך העירה הרבה את תביעת הטהרה הבשרית. לכתחלה בימי עזרא היתה המגמה לקשר את ישראל אל הקודש המקדש, גם בצד התחתית שהוא אחד מדרכי החנוך הכלליים של האומה, והובלטה הטהרה. הגלות דלדלה את הכחות הרגשיים והציוריים, יחד עם גבורת החיים והמנוחה האסתתית ונשאר השכל, בדליגתה הרוחנית, מצורפת אל המעשה. מקום השלבים הרוחניים הממוצעים: הרגש והנטיה הבשרית נשאר פנוי, "אין לנו שיעור רק התורה הזאת". יצאה הדיקנות של הטהרה מכלל החובה, ונשארה קשורה בצפיה אידיאלית, במושג של קדושה וחסידות ליחידים, עד שבאה החסידות האחרונה וחפצה לשתלה בהמון, כמובן יש כאן גרעין בריא שצריך הגבלה ופתוח, ביחוד ראוי הוא להתגדל ביחד עם חחיית האומה בארץ ישראל בחבור ההגדלה של השקוע ברוחניות, מצמאון בריא ומועה קבועה ומסויימת להבראות את כל האומה ואת שורש נשמתה בכל תכונת החיים שלה, שהטהרה הבשרית היא אחת מגבורותיה. "כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע. כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה, ויצא אל מחוץ למחנה לא יבא אל תוך המחנה", ועל כולם אמור: "כי ד' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך, והיה מחנך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו!" בכל מקום שהגבורה העממית הישראלית מתגברת, מיד מוכרחת לבא תגבורת הטהרה הבשרית והרגשית, עם כל תבונתה, ולהזדוג עמה, וכל אלה הנם מכינים בסיס למעמד חי אורגני, הכולל את התחיה כולה, מראשית ההפשטה העליונה עד אחרית עליזת החיים ורעם גבורתם. "ונתתי צבי בארץ חיים".

לו. אי אפשר לספרות ישראלית שתצליח בלא התקדשות הנשמות של הסופרים. כל סופר שאינו עמל לטהר את מדותיו, לזכך את מעשיו ואת רעיונותיו, עד שיהיה עולמו הפנימי בעצמו מלא אורה והשלמות הפנימית מורגשת בתוכו, יחד עם הדאגה להשלים את החסר, ולהמלא ענוה ממוזגת בגבורה ושלות רוח עם התעוררות שכלית ורגשית חזקה להיטיב ולהשכיל את עצמו, וחפץ נשגב לעמוד ברום הטהרה והקדושה האצילית, כ"ז שאינו עומד במעמד כזה לא יוכל להקרא סופר באמת. רק "הראשונים היו נקראים סופרים, מפני שהיו סופרים אותיות שבתורה", וספירת האותיות שבתורה העלתם למדרגה עליונה של טהור רוח וגבורת נשמה, עד ששם סופרים היה נאה להם. ואם את הספרות הישראלית אנו חפצים להחיות צריכים אנו ללכת בדרך הקודש הזאת, לבא מן הקדושה אל הספרות, "והיה שם מסלול ודרך, ודרך הקודש יקרא לה" - "והלכו גאולים".

לז. הספרות תתקדש, וגם הסופרים יתקדשו, יתרומם העולם להכיר את כחה הגדול והעדין של הספרות, - הרמת היסוד הרוחני בעולם בכל עילויו, ילך האור ויפרוץ, התביעה האיתנה תתבע את שלה, התובעים הם נשמות רבות צמאות, נשמות מרגישות, מכירות בחכמת הפרצוף של המבטאים והסגנון את טומאת הרעיון שבסופרים רבים, שלא תכסה אותה כל מליצה מוסרית, כל הלבשה שירית, "עקוב הלב מכל ואנוש הוא". רוח טומאה זה ככל רוח הטומאה בכלל עבור יעבור, יבטל מן העולם וכליל יחלוף

והספרות תתקדש, וכל סופר יחל לדעת את הרוממות ואת הקודש שבעבודתו, ולא יטבול עטו בלא טהרת נשמה וקדושת רעיון. לפחות תקדים המחשבה של תשובה, הרהורי תשובה עמוקים לפני כל יצירה. אז תצא היצירה בטהרתה, רוח ד' תחול עליה ונשמת הגוי כולו, תגבל בה אחרי אשר חכמת סופרים תסרח, יאמר לישראל עוד: "ואני זאת בריתי אותם אמר ד' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרעך, אמר ד' מעתה ועד עולם".

7. אורות הקדש:

בעלי העבודה קט. בעלי העבודה קראו הראשונים להמסתכלים הרזיים, והוא הסגנון המיוחד והאופיי שלהם. הם אינם בעלי הנאה, בעלי עריגה לקבלת פרס. חייהם הם חיי עבודה. לא סימבולים הם מצותיהם, כי אם עובדות, מצחצחות ומעלות הכל, מיטיבות לכל, ומאשרות את הכל. והמצות אינן נגבלות אצלם, הכל הוא מצוה. בכל דרכיך דעהו. כל מעשיך יהיו לשם שמים. מתנשאים הם מעל כל חיי החול. והם הם הגדוד של עבדי ד', ששמם נאה להם. הם הם העומדים ומשמיים. כצבא המרום במרום. ויותר מכל מרום. הם הם החיים וקיימים בחיי עבודתם בעולם הזה ובעולם הבא, הם הם שבמיתתן קרויין חיים, ואינם חפשים מן המצות לעולמי עולמים, תלמידי חכמים שאין להם מנוחה, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, הולכים מחיל אל חיל, מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש.

תחית הכונה קי. הרבה מאד צריכה היא האנושיות להתפתח, עד שתכיר את הערך הגדול של הכונה, והרצון, של האידיאליות הגנוזה, שבמעמקי הנשמה, שהיא מתקשטת תמיד בשלל צבעים חדשים, שהם מראים קצת מחסנה ותפארת גדלה. כל המעשים המוסריים הגדולים בעולם, בפרטים ובכללים, אינם כי אם הופעות קטנות, נצוצות זעירות, מהאבוקה הגדולה של הכונה השלמה. הכונה היא הכל. תחית הכונה היא תחית העולם. התפלה בכונה, היחוד האלהי בכונה, המצוה והחובה בכונה, הרשות וההרחבה של החיים בכונה. והכונה בעצמה, הציור השכלי והמוסרי, הודו והדרו, פארו וקדושתו, עליתו הבלתי פוסקת, המרומים האלהיים שלו. והכונה בהתבלטה באותיות, בשמות, שכל אות ונקודה שבהם הוא תהום והמון ימים, ופליגים, יאורים גדולים רחבי ידים, של חיים, חפץ, שאיפה, והשכלה, כח וגבורה, אצילות ותפארת. והכונה בהתאחזה בגופות קדושים, אנשים טהורים. אידיאליים, שהיושר והטוב, המעשי והמוסרי, הוא כל מושח חייהם. הכונה החיה והרעננה, כמה נהרה היא מופיעה בעולם. והרזיות העליונה באה ומקשרת את הנשמה המכוננת עם מקורי החיים, הרעיוניים, עם שורש שרשם. ואור אין סוף, אור אלהים חיים, הולך ומשתפך, מתפלש בכל הגה ופועל. הכונה היא הרת המעשה. והכונה העליונה, הכונה מלאת החיים האלהיים, כל מחשבה של שלום, ושל מלחמת צדק ויושר, כל נצוח של חכמה, של סדר טוב ונחמד, כלול בתוכה. כל תיקון עולם כלול בה.

8. ערפלי טוהר

הדרישה לזיכוכ המידות אינה נפסקת לעולם. כי גם אם זיכך האדם את מידותיו בהיותו במעמד רוחני ממוצע, כשמתגדל מוציא הוא תעלומות חיים ממעמקי התוהו, שבאים אצלו לידי גילוי נפשי, ואלה החלקים עדיין לא נתבררו מעולם, וצריכים תמיד זיכוכ חדש. ומתוך כך צדיקים שאין הגידול פוסק מהם, שהרי הם הולכים מחיל אל חיל, עוסקים תמיד בתשובה בפועל, שאחד מחלקיה החשובים הוא זיכוכ המידות ובירורן. לעולם צריכים לכוון, שלא יביא זיכוכ המידות לחולשת המידות, טהרת הרצון לדלדול הרצון, השפעת האמונה לביטול הארת השכל. וכפי מה שיכוון האדם את דעתו לשם השלום והאמת, ייגלה לו אור ד' בצורה יותר תמימה ובהירה, בלא דלם.

בעלי העבודה קראו הראשונים להמסתכלים הרזיים, והוא הסגנון המיוחד והאופיי שלהם. הם אינם בעלי הנאה, בעלי עריגה לקבלת פרס, חייהם הם חיי עבודה. לא סימבולים הם מצוותיהם, כי אם עובדות, מצחצחות ומעלות הכל, מיטיבות לכל ומאשרות את הכל. והמצוות אינן נגבלות אצלם, הכל הוא מצוה, בכל דרכיך דעהו, כל מעשיך יהיו לשם שמים. מתנשאים הם מעל כל חיי החול, והם הם הגדוד של עבדי ד', ששמם נאה להם. הם הם העומדים ומשמיים, כצבא המרום במרום, ויותר מכל מרום. הם הם החיים וקיימים בחיי עבודתם בעולם הזה ובעולם הבא, הם הם שבמיתתן קרויין חיים ואינם חפשיים מן המצוות לעולמי עולמים, תלמידי חכמים שאין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, הולכים מחיל אל חיל, מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש. אם מזדמן הדבר, שאוכל אדם במחשבה פסולה או נמוכה. והוא שב מיד לאחר האכילה לרומם את מחשבתו וכחותיו בתשובה מאהבה, הרי הוא מתקן את העבר, כאילו היתה תחילת האכילה בכוונה טהורה. וזמן העיכול, הראוי לברכת המזון, מסוגל יותר להרמה עליונה זו, הראויה לכהני ד', אשר את לחם ד' הם אוכלים, כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים.

9. מוסר אביך ב:ב

"בכל דרכיך דעהו, צריך לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם. כשהוא עוסק בתפלה אז יבקש את הקב"ה בהבנת עניני תפלתו ולא יבקש את הידיעה בשעה שהוא בענינים אחרים, כי כיון שהוא עוסק בעבודה זו הקב"ה כביכול שורה מצדו בזו העבודה דוקא ובה ימצאנה ולא במ"א. ו(כן) כשהוא עוסק בתורה וכן בהיותו עסוק בגמ"ח להיטיב לחברו וכן בכל הדברים שעושה הרי באמת אין דבר בעולם שאינו לכבודו ית'. כשישתדל בכל שכלו וכחותיו לעשות את מה שהוא עושה בתכלית השלמות בכל צדדי השלמות, ונמצא שהוא יודע את הש"ת בכל הדרכים. ע"כ הוא פרשה קטנה [1] שאין הצווי בה גדלות והרחבה, אדרבה צמצום בדבר שהוא עסוק בה לבדו כי כל העולם כולו מתקפל לפניו אז דוקא בפרט זה"